

Наташа Петровић,
студент последњих година
смере привредно-правних наука

Осигурања ревизора од одговорности

Резиме

Осигурање ревизора од одговорности као облик обавезног осигурања од одговорности релезивно је нов инстинкт нашег права. Да ли заправо су резултати његове примене на основу прелиминарног закона позитивни или се ради о проблемима преузимања решења из уредног права? Колико је уредног права распростирано наведено решење? Да ли је законодавац направио прави потез предвидевши обавезу закључења уговора о осигурању од одговорности ревизора, колико се таква обавеза уклапа у postojeћи систем осигурања и обављање делатности ревизора? Сва ова питања предмет су анализе. С обзиром на ограниченост извора који претварају релевантну проблематику, поменути анализа је извршена имајући у виду основне карактеристике осигурања од одговорности и, нарочито, обавезног осигурања од одговорности. Установа ревизора, коју наше право од скора познаје, размотрана је са аспекта њеног значаја за привредно друштво и конекције које могу настати делатношћу ревизора по постојеће. Указано је на повољне ефекте који настају увођењем обавезе осигурања од одговорности ревизора. Ти позитивни ефекти могу се уочити како на страни ревизора, тако и на страни потенцијално оштећених лица. Анализа релевантне одредбе ЗОРП извршена је и *de lege ferenda*.

Кључне речи: ревизор, обавезно осигурање од одговорности, налаз и мишљење овлашћеног ревизора, оштећено лице.

1. Правно одређење и историјски контекст настанка осигурања од одговорности

Закон о рачуноводству и ревизији¹⁾ (у даљем тексту: ЗОРР) установио је обавезу предузећа за ревизију да се осигура од одговорности за штету коју може проузроковати обављањем ревизије. Према одредбама ЗОРР.²⁾

"Предузеће за ревизију обавезно је да се осигура од одговорности за штету коју може проузроковати израженим мишљењем овлашћеног ревизора садржаном у извештају о обављеној ревизији, најкасније до момента давања мишљења овлашћеног ревизора правном лицу (курзив Н. П.)".

У хронолошком смислу, овом решењу претходило је решење Закона о ревизији рачуноводствених исказа из 1996.³⁾ С обзиром да је реч о облику обавезног осигурања од одговорности, указује се потреба да се у најкраћим цртама прикаже досадашњи еволутивни пут ове гране осигурања у нас и изложе најважније карактеристике обавезног осигурања од одговорности које долазе до изражаја и у односима који се заснивају закључењем уговора о осигурању од одговорности предузећа за ревизију.

Осигурање од одговорности има значајну улогу у развоју грађанске одговорности за накнаду штете.⁴⁾ Реч је о једној релативно новој грани осигурања, чији се почетни кораци везују за другу половину деветнаестог века, када је у праву грађанске одговорности дошло до суштинских промена.⁵⁾ Отуда између одговорности и осигурања (од одговорности) постоји тесна *повезаност* и изражени *међузвизациј*. Када је реч о осигурању од одговорности, његов развој пратиле су различите теоријске дискусије и велики отпори који ни данас нису нестали, иако је ова врста осигурања у већини права прилично распрострањена.

Осигурање од одговорности добило је нарочито на значају увођењем објективне одговорности за накнаду штете. Иако је објективна одговорност за проузроковану штету носила предност у односу на субјективну одговорност, јер је било могуће локализовати одговорно лице, сви проблеми нису били решени. Први проблем који се јавио у вези је са исплатом накнаде штете. Како су штете бивале бројније и веће, чешће је утврђивана инсолвентност одговорног лица.⁶⁾ Други

1. Сл. лист СРЈ, бр. 71/02.

2. ЗОРР, чл. 33 ст. 7.

3. Сл. лист СРЈ, бр. 30/96.

4. Такозвана социјализација грађанске одговорности врши се управо путем осигурања од одговорности. В. М. Константиновић, *Основ одговорности за проузроковану штету*, Архив, 1952/3, стр. 303.

5. Први пут је осигурање од одговорности уведено законима који су донети почетком XX века: немачки *Gesetz über den Versicherungsvertrag*, од 30. маја 1908; аустријски *Gesetz über den Versicherungsvertrag* од 23. децембра 1917; француски *Loi relative au contrat d'assurance* од 13. јула 1930.

6. В. П. Шулерић, *Право осигурања*, Правни факултет Универзитета у Београду- Центар за публикације и Досије, Београд, 1997, стр. 383.

проблем тицао се угрожавања опстанка штетника. Наиме, наплата пуне штете од одговорног лица претила је да доведе до његове материјалне пропасти што није друштвено оправдано (имајући у виду чињеницу да се он, у највећем броју случајева, бави корисним активностима), а ни правично с обзиром да штета настаје без његове кривице.⁷⁾ Али, оно што је неспорно то је да је најмање оправдано да штета остане на терет оштећеног лица. Тек када се имају у виду све ове околности јасно је како и зашто је сазрела идеја социјализације одговорности. Инструмент те социјализације је било осигурање од одговорности. Осигурање од одговорности је омогућило пребацивање терета одговорности на шири круг лица, на све оне који се баве опасним делатностима и који су у могућности да другима нанесу штету. При том је оно ишло у прилог како онима који се баве ризичним делатностима будући да се, за релативно мали износ новца, штите од штетних последица своје активности, тако и оштећеним лицима јер добијају сигурног платиоца накнаде штете. Током времена осигурање од одговорности постало је нека врста одговора на нове опасности од настанка штета које се јављају као последица даљег технолошког напретка.⁸⁾

Током времена дошло је до приближавања и поклапања ова два правна института. У почетку, одговорност за накнаду штете и осигурање имали су различите циљеве и различит домен примене. Правилима о одговорности за проузроковану штету штитио се оштећени, док се правилима о осигурању штитио штетник-осигураник. Правилима о одговорности покривана је, првобитно, штета проузрокована кривицом, осигурањем штета настала услед више силе или случаја. Касније је дошло до проширивања осигурања и на штете проузроковане кривицом, а на страни одговорности до проширивања и на штете настале без кривице.⁹⁾ Свакако је најважније поистовећивање њихових циљева: и осигурање од одговорности, нарочито обавезно, има за циљ заштиту интереса оштећеног лица. Најважније је обезбедити накнаду оштећеном лицу, а тек касније се може расправљати о одговорности и коначном сношењу терета накнаде. Тако је осигурање постало нови вид накнаде штете и преузело доста од функција грађанске одговорности. Али, потребно је нагласити да је, и поред увођења осигурања у домен одговорности, грађанска одговорност у потпуности сачувана. Карактер грађанске одговорности остао је неизмењен у односима штетника и оштећеног. Иако је дошло до ширења осигурања, оно не значи потискивање или замену одговорности. Уосталом, функција правила о накнади штете није само да обезбеди обештећење оштећеном лицу, већ и да делује превентивно, тј. да самим својим постојањем спречава наступа-

7. Ibid.

8. В. И. Јанковец, *Одговорност и осигурање*, Институт друштвених наука, Београд, 1965, стр. 14.

9. В. П. Шулерић, *Право осигурања*, Правни факултет Универзитета у Београду- Центар за публикације и Досије, Београд, 1997, стр. 383, 384.

ње штета.¹⁰⁾ Чак и ако се за осигурање може рећи да прву функцију и оно врши, за другу се то не би могло рећи.

Међуутицај осигурања и одговорности постао је толики да је свака промена у систему одговорности налазила свој одраз у осигурању, као што је и обратно, захваљујући осигурању могуће усавршавање и развијање грађанске одговорности. За осигурање се с правом тврди да се налази у средишту *процеса трансформације појма грађанске одговорности*. Оно је инструмент помоћу кога је било могуће извршити одвајање питања накнаде од питања утврђивања кривице за проузроковану штету.¹¹⁾ Како се у теорији истиче, свака нова опасност намеће потребу осигурања од одговорности, чак и ако она још није установљена, а потом, свако ново ширење овог осигурања подстиче судове да потврде одговорност за ове ризике.¹²⁾ Тако путем социјализације одговорности осигурање од одговорности постаје *conditio sine qua non* модерног доба.

2. Разлози прихватања института и његово место у оквиру система осигурања

Увођење осигурања од одговорности изазвало је бројне теоријске расправе. Изнећемо само аргументе у прилог прихватања осигурања од одговорности, јер су они снагом своје утемељености однели превагу и утицали на став законодавца:

1. осигурањем од одговорности врши се раздвајање питања одговорности за штету од питања накнаде штете. Осигурање у први план ставља накнаду, а тек касније у односима између осигураваача који је накнадио штету и осигураника који је крив решава се питање одговорности за проузроковану штету. Ово раздвајање има јаку моралну подлогу, јер је неправично да оштећени сноси ризик инсолвентности и терет доказа кривице штетника. Такође је неправично да терет накнаде штете сноси лице које је без своје кривице, вршећи друштвено-корисну активност, проузроковало штету. Још је неправичније такве штете оставити лицу кога заде се. *Осигурање покрива и субјективну и објективну одговорност, али је његова морална подлога јача: она је у задовољењу моралних захтева не само штећника и оштећеног, него и заједнице као целине.*¹³⁾

2. иако има супротних мишљења, осигурање од одговорности само по себи не доводи до слабљења пажње осигураника. У осигурању од одговорности није занемарено питање узрока настанка штете, нити је дат подстицај за непажњу и злоупотребу сигурности које оно пружа штетнику. У прилог томе изнети су следећи разлози: 1) осигураник нема никакавог интереса да чини штете. Он не може имати ни-

10. В. И. Јанковец, *op. cit.*, стр. 18, 19.

11. В. П. Шулејић, *Осигурање од грађанске одговорности, докторска дисертација*, Београд, 1967, стр. 14.

12. В. П. Шулејић, *op. cit.*; А. Besson: *Осигурања и грађанска одговорност*, Анали, 1958-3, стр. 253.

13. В. П. Шулејић, *Осигурање од грађанске одговорности...*, стр. 14.

каких користи од тих штета, јер од осигуравача може добити само онолико колико дугује оштећеном; 2) проузроковањем штете другоме осигуранику може често и себи да нашкоди: аутомобилиста који се упусти у непрописну вожњу може угрожити и свој живот и своју имовину; 3) у сваком случају, остаје кривична одговорност од које се не може осигурати; 4) осигурање познаје одређене мере које имају за циљ спречавање негативних последица сигурности од обавезе накнаде штете: франшизе, стимулативне мере, повећање премија у случајевима показане непажње, смањење премија пажљивим осигураницима; 5) најважнија је чињеница да се људи не осигуравају зато да би другоме нанели штету, већ да би себе заштитили за случај да они некоме и поред пажљивости проузрокују штету;¹⁴⁾

3. осигурање од одговорности одговара једној економској потреби савременог друштва: она се, с једне стране, састоји у што ефикаснијем накнађивању изгубљених вредности, а с друге, у омогућавању развијања корисних активности.¹⁵⁾ Социјализација ризика у таквим условима постаје императив;

4. осигурање ствара сигурност на страни оштећених лица, јер омогућава ефикасну репарацију претрпљене штете. Али, та сигурност није скупо плаћана (како се често истиче од стране противника обавезног осигурања) имајући у виду да се велике штете могу накнадити захваљујући релативно ниским премијама наплаћеним од осигураника чланова ризичне заједнице. Уколико се премије расподељују на шири круг лица, што је случај са обавезним осигурањем, оне се још више редукују и смањују терет осигураника.¹⁶⁾

Што се тиче места осигурања од одговорности у систему осигурања, оно може бити одређено анализом обележја истог. Поменута анализа води закључку да оно по својим суштинским обележјима припада групи имовинских осигурања, али да исто тако поседује и неке *sui generis* карактеристике на основу којих се јасно разликује од осигурања ствари.

Две дистинктивне карактеристике осигурања имовине су: 1) *начело обешићења* и 2) *материјални интерес*.

Начело обешићења значи да је сврха осигурања накнада претрпљене штете која настане у имовини осигураника наступањем осигураног случаја.¹⁷⁾ Зато висина накнаде из осигурања не може да буде већа од износа штете коју је осигураник претрпео.¹⁸⁾ **Интерес** значи да права из осигурања може имати само лице које је у моменту настанке штете имало материјални интерес да се осигурани случај не догоди. Из тога произлази правило по коме осигуравач може имати обавезу само ако су испуњена два услова: 1) ако је штета настала, и 2) ако је њоме оштећен нечији интерес.

14. В. П. Шулејић, *Право осигурања...*, стр. 385.

15. В. П. Шулејић, *Осигурање од грађанске одговорности...*, стр. 14.

16. В. П. Шулејић, *Право осигурања...*, стр. 386.

17. ЗОО, чл. 925. ст. 1, Сл. лист СФРЈ 29/78, 31/93.

18. ЗОО, чл. 925. ст. 2.

Анализом одредаба позитивног права које се односе на осигурање од одговорности, може се уочити да горе поменуто начело обештећења представља циљ истог и да утиче на његову физиономију. Такође, корисник осигурања од одговорности може бити само лице које има имовински интерес да се осигурани случај не догоди. Правила о забрани кумулирања накнаде штете и накнаде из осигурања имају своје место у оквиру осигурања од одговорности.

3. Обавезно осигурање од одговорности - специфичности облигационих односа из обавезног осигурања

Према начину настанка, сва осигурања се деле на обавезна и добровољна осигурања. Правило да се уговор о осигурању (као и остали уговори облигационог права) закључује на добровољној бази произлази из једног од основних принципа облигационог права-принципа слободе уговарања и слободе да се уговор закључи (или не закључи) као његове конкретизације. Али, исто тако, свуда у свету постоје одређена осигурања која су обавезна. Њихово увођење резултат је преваге аргумената који оправдавају корисност њиховог увођења у једном законодавству.

Најважнији аргументи који су определили прихватање обавезног осигурања су следећи:

1. иако увођење обавезе да се уговор закључи представља изванредан облик принуде и ограничења аутономије воље странака, она је у потпуности оправдана заштитом коју добијају лица обухваћена овом обавезом, али и значајем који за друштво има обавезно осигурање;

2. на основу обавезног осигурања (нарочито од одговорности) долази до заштите непосредног правног односа између осигураваача и оштећеног лица. С обзиром на то да се осигураваач бави осигурањем као делатношћу на научној основи, он је у највећем броју случајева солвентан. Стога, оштећено лице може добити накнаду претрпљене штете од осигураваача што чини непотребним вођење спора између њега и осигураника чиме поступак обештећења постаје једноставнији и економичнији.

Аргументи у прилог обавезног осигурања однели су превагу и у нашем праву. Закон о осигурању имовине и лица¹⁹⁾ предвиђа четири случаја обавезних осигурања: 1. осигурање пуштиника у јавном превозу од последица несрећног случаја; 2. осигурање сојственика, односно корисника моторних возила од договорности за штећене претрпљене штете од осигураваача; 3. осигурање сојственика, односно корисника ваздухоплова од договорности за штећене претрпљене штете од осигураваача; 4. осигурање дејозитива грађана код банака и других финансијских организација.

19. Иако је донет нови Закон о осигурању (Сл. гласник РС, бр. 55/04) чл. 73-108. и чл. 143-146. ЗОИЛ (Сл. лист СРЈ, бр. 30/96, 57/98, 53/99 и 55/99) и даље су на снази. То предвиђа чл. 245. новог закона.

На основу посебних прописа обавезно је осигурање од одговорности предузетника нуклеарног брода²⁰⁾, корисника нуклеарног постројења на коџну²¹⁾, предузећа за ревизију од одговорности за штету коју може изазвати израженим мишљењем овлашћеног ревизора²²⁾ и обавеза осигурања од одговорности за штету од загађења животне средине.²³⁾

С обзиром на то да је начин регулисања обавезног осигурања елемент јавног поретка, облигациони односи који из њега настају имају неке специфичности:

- обавезна осигурања су, по правилу, уговорна. Закључује се уговор о осигурању лица које је на основу закона обавезано на закључење уговора ради обезбеђења заштите од одређеног ризика и осигуравача који тај ризик покрива;

- с обзиром на то да је реч о обавезном осигурању, постоји обавеза закључења уговора на страни осигураника и то под условима који су, у најважнијим тачкама, законом одређени. У том смислу можемо говорити о једном од ограничења аутономије воље уговорних страна;

- обавеза закључења уговора постоји и на страни осигуравача који се бави том врстом осигурања. Он је, наиме, у обавези да прихвати понуду осигураника за закључење уговора о осигурању уколико она не одступа од постојећих услова под којима се то осигурање врши;

- интереси који се штите обавезним осигурањем захтевају континуитет покрића ризика;

- заштита интереса трећих лица постиже се могућношћу подношења директне тужбе од стране оштећеног, забраном истицања оштећеном лицу приговора који се могу истаћи осигуранику.

4. Осигурање ревизора од одговорности као облик обавезног осигурања

Пре него што се пређе на анализу релевантне одредбе поменутог закона, ваља направити осврт на делатност ревизора, захтеве у погледу лица која се називају овлашћеним ревизорима, као и упоредноправној регулативи њиховог положаја.

Установа ревизије и ревизора (*auditors*-одитори, *les commissaires aux comptes*²⁴⁾-рачуноиспитивачи, *контролори књиџа*) уведена је 1884. године у Великој Британији, с њим шито су ревизори, за разлику од савременог права, морали бити лица из комџаније. Данас установу ревизије познају законодавства свих џржичкино орјентисаних земаља. Ову установу реџулисше и Осма Директива Европске Уније.²⁵⁾

4.1. Појам и делатност ревизора

20. Закон о поморској и унутрашњој пловидби, чл. 852, Сл. лист, бр. 12/98.

21. Закон о одговорности за нуклеарне штете, чл. 15, Сл. лист СФРЈ, бр. 22/78.

22. ЗОРР, чл. 33 ст. 7.

23. Закон о основама заштите животне средине, Сл. лист СРЈ, бр. 24/98.

24. В. "La responsabilite civile du commissaires aux comptes" у www.jurisques.com.

Ревизија рачуноводствених исказа је испитивање рачуноводствених исказа ради давања мишљења о томе да ли они објективно и истинито приказују стање имовине, капитала и обавеза, као и резултате пословања правног лица.²⁶⁾ У теорији не постоји сагласност око тога да ли су ревизори агенти акционара или компаније. У француском праву и теорији се истиче да ревизори врше контролу пословања компаније у име акционара. Наиме, акционари који на скупштини прихватају рачуноводствене исказе нису у могућности да провере да ли они одсликавају право стање ствари у погледу пословања друштва, те стога ангажују посебне стручњаке и овлашћују их да у њихово име провере рачуноводствене исказе.²⁷⁾ Осим тога, они не морају имати поверења у управу и њене извештаје о пословању. Насупрот томе, има мишљења да су ревизори агенти компаније за специјалну сврху-контролисање да ли рачуни компаније представљају истинито и фер вођење послова компаније. Њихова делатност изузетно је значајна за мањинске акционаре, за управу (тима се цени квалитет рада управе), као и за трећа лица која купују хартије од вредности компаније емитента с поверењем у мишљење ревизора. Могло би се рећи да у упоредном праву постоји тенденција одређивања ревизора као органа привредног друштва.

Упоредној правна рејулаиива: У аустријском и немачком праву ревизора бира скупштина на годину дана с тим што се за ревизора не може именовати лице које је на било који начин повезано са друштвом. На захтев мањинских акционара и органа друштва суд може сменити изабраног ревизора и поставити другог.²⁸⁾ У Француској ревизоре именује скупштина на период од шест година, с тим што котирана друштва с одређеним капиталом морају имати два ревизора. Мањински акционари могу захтевати именовање другог ревизора и смену изабраног, када ревизор може бити постављан и одлуком суда.²⁹⁾ У Италији постоји одбор ревизора у акционарском друштву са три до пет ревизора, који је практично орган друштва именован од скупштине на период од три године. Котирана друштва морају имати и спољне ревизоре-специјализована правна лица, која нису орган друштва.³⁰⁾ Бугарски трговачки законик предвиђа ревизора кога именује скупштина, а ако то она не учини онда суд.³¹⁾ Мађарски Закон о привредним друштвима предвиђа ревизоре у акционарском и неким другим друштвима, који се бирају или уместо или поред надзорног одбора.³²⁾ У британском праву, скупштина акционара именује

25. *Eight Council Directive of 10 April 1984 based on Article 54 (3) of the Treaty on approval of persons responsible for carrying out the statutory audits of accounting documents*, ЈЛО 126.

26. В. М. Васиљевић, *Пословно право*, Удружење правника у привреди Југославије, Београд, 2001, стр. 299.

27. В. М. Васиљевић, *loc. cit.*

28. Аустријски Закон о Деоничким друштвима из 1965, пар. 134-137; Немачки Закон о Деоничким друштвима из 1965, пар. 162.

29. Француски Закон о трговачким друштвима из 1978, чл. 223-225.

30. Италијански Грађански законик из 1942, чл. 2387. и 2399.

31. Бугарски Трговачки законик из 1991, чл. 248-251.

32. Мађарски Закон о привредним друштвима из 1988, чл. 39-42. и чл. 297.

једног или више ревизора, а ако то не учини, то чини министар трговине и индустрије, који је такође овлашћен да смени именованог ревизора који је недостојно обављао ту функцију.³³⁾ Хрватски закон предвиђа да избор ревизора врши орган предузећа пре истека пословне године у складу са статутом или правилима предузећа. Ревизорска фирма не може вршити ревизију предузећа са којима је капитално повезана. Она се обавезује на савесну и објективну ревизију и на тајност информација до којих долази обављањем ревизије.³⁴⁾ Поменута Директива Савета Европе у преамбули истиче потребу хармонизације прописа који се односе на особе овлашћене на вршење контроле рачуноводствених докумената. Према одредбама Директиве³⁵⁾ контролу рачуноводствених исказа могу вршити само овлашћена лица и то: 1) физичка лица уколико испуњавају услове прописане Директивом за које се укратко може рећи да захтевају постојање стручних квалификација и 2) правна лица које се баве контролом рачуноводствених докумената. Посебно се наглашава обавеза држава чланица да предузму неопходне мере како би лица која врше поменуту контролу била независна и како не би вршила неку другу активност која је неспојива са професијом ревизора.³⁶⁾

Када је реч о обавези ревизора да се осигура од евентуалне одговорности која може настати обављањем његове професије, упоредноправни преглед регулативе показује да је, с обзиром на начин на који је уређена, могуће извршити бар две категоризације законодавстава. Прво, могуће је разликовање законодавстава која познају обавезу ревизора да се осигура од одговорности и оних која исту не познају, при чему је број првих већи. Друго, у оквиру законодавстава која намећу обавезу закључења уговора о осигурању, постоје опет две групе случајева. На једној страни су државе које положај ревизора и питање његове обавезе да се осигура регулишу у оквиру закона о привредним друштвима.³⁷⁾ Насупрот томе, друга група законодавстава познаје специјалне законе који, као један од услова за обављање ревизије, предвиђају обавезу да се закључи уговор о осигурању од одговорности. Поред нашег права, може се уочити постојање специјалних закона о ревизији и рачуноводству и у правима других земаља које настоје да створе (пред)услове за успостављање тржишне економије. Тако Закон о ревизији Хрватске³⁸⁾ предвиђа обавезу ревизорске куће да се осигура од одговорности за штету коју може нанети обављањем ревизије, при чему је најнижи износ на који се осигурава предвиђен законом. То је случај и са словеначким Законом о ревидирању из 2001.³⁹⁾ који предвиђа обавезу ревизора да се осигура од одговорности за штету коју може проузроковати предузећу које га је ангажовало или трећем лицу и са Законом о изменама

33. В. М. Васиљевић, *op. cit.*, стр. 300.

34. Хрватски Закон о ревизији из 1992, чл. 7., 8., 10.

35. В. чл. 2 Директиве.

36. В. чл. 3 Директиве.

37. Француска-*Code de sociétés*; Белгија-*Loi du 9 juillet 1975 relative des entreprises d'assurances*.

38. Закон о ревизији Хрватске, чл. 11. ст. 3.

39. Закон о ревидирању Словеније, чл. 47.

закона о ревизији БиХ. Али, за разлику од нашег закона, Закон о ревизији Црне Горе⁴⁰⁾ из 2002. не познаје исту обавезу.

Домаће право: Према Закону о рачуноводству и ревизији овлашћени ревизор је стручно лице које поседује сертификат за обављање послова ревизије финансијских извештаја.⁴¹⁾ Сертификат је јавна исправа издата физичком лицу о положеном стручном испиту, стеченом знању и испуњеним условима предвиђеним кодексом етике за професионалне рачуновође.⁴²⁾ Из законских одредаба произлази да статус ревизора може стећи лице које има одређене квалификације стечене полагањем одговарајућих испита. Овлашћени државни орган у складу са прихваћеним међународним стандардима прописује услове за стицање одговарајућег звања ревизора, води евиденцију свих звања ревизора и надзире њихов рад, са овлашћењем за одузимање лиценце у случају огрешења о прихваћене стандарде обављања ове професије.

Циљ и обавеза ревизије: Према ЗОРР⁴³⁾ циљ ревизије финансијских извештаја је да омогући ревизору да изрази мишљење о томе да ли су финансијски извештаји по свим битним питањима састављени у складу са међународним стандардима ревизије. Ревизија финансијских извештаја обавезна је за велика и средња правна лица, као и за све емитенте који продају своје дугорочне хартије од вредности путем јавне понуде.⁴⁴⁾ Ревизија се обавља за сваку годину на бази података о разврставању правних лица за претходну годину.⁴⁵⁾ Емитенти хартија од вредности дужни су да прибаве извештај ревизије за годину која претходи години у којој врше емисију.⁴⁶⁾

Према ЗОРР⁴⁷⁾ предузеће за ревизију се оснива у складу са савезним законом којим се уређује положај предузећа, ако овим законом није другачије одређено. Предузеће за ревизију мора да испуњава и следеће посебне услове: 1) да има лиценцу; 2) да овлашћени ревизори у складу са Кодексом, не могу бити под контролом било ког лица или интересних група и 3) да директор, председник управног одбора и надзорног одбора морају бити овлашћени ревизори. Из ових услова се види да ревизију не може обављати лице или привредно друштво које је било каквим везама (персоналним или пословним) повезано са друштвом у коме обавља ревизију. С тим у вези је одредба ЗОРР по којој ревизију финансијских извештаја може да обавља исто предузеће за ревизију највише пет година узастопно код средњег предузећа, односно три године узастопно код великог предузећа. То има за циљ да обезбеди независност и непристрасност у обављању ове професије.⁴⁸⁾ У

40. Сл. лист РЦГ, 06/02.

41. ЗОРР, чл. 3. ст. 8.

42. ЗОРР, чл. 3. ст. 9.

43. ЗОРР, чл. 30. ст. 1.

44. ЗОРР, чл. 30. ст. 2.

45. ЗОРР, чл. 30. ст. 3.

46. ЗОРР, чл. 30. ст. 4.

47. ЗОРР, чл. 31. ЗОРР.

48. В. М. Васиљевић, *op. cit.*, стр. 300.

функцији те објективности је и забрана ревизије код правног лица коме исто предузеће за ревизију пружа и услуге вођења пословних књига и састављања финансијских извештаја.⁴⁹⁾

Овлашћени ревизор је, у смислу ЗОРР, независно стручно лице које обавља ревизију и одговара за правилност обављања ревизије, састављање извештаја о ревизији и изражавање мишљења. Сертификат овлашћеног ревизора може стећи лице: 1) које има звање овлашћеног рачуновође; 2) које има високу стручну спрему; 3) које има радно искуство на пословима ревизије у трајању од две године; 4) које испуњава услове за стицање сертификата у складу са националним стандардом који регулише услове за оспособљавање рачуновођа и ревизора и стицање професионалних звања; 5) које није осуђивано за кривична дела које га чине недостојним за обављање ревизије.

Ревизија се обавља у складу са ЗОРР, међународним стандардима ревизије (МРС) и кодексом етике за професионалне рачуновође. При том, надлежни орган правног лица одлучује о избору предузећа за ревизију.⁵⁰⁾ Ревизија се обавља на основу уговора, који се у писменој форми закључује најкасније три месеца пре истека пословне године.⁵¹⁾

4. 2. Осигурање ревизора од одговорности

Према ЗОРР предузеће за ревизију је обавезно да се осигура од одговорности за штету коју може проузроковати израженим мишљењем овлашћеног ревизора садржаном у извештају о обављеној ревизији, најкасније до момента давања мишљења овлашћеног ревизора правном лицу.

Обављање сваке професионалне делатности (лекара, адвоката, архитеката, извођача грађевинских и других радова) прати ризик да, услед професионалних пропуста, наступи већа или мања штета. У западним земљама је нормално да се осигура грађанска одговорност за штете из обављања професионалних активности (појединаца, установа, канцеларија, агенција и других облика стручног ангажовања), што је незаобилазан фактор имовинске сигурности и опстанка на тржишту. У нашој земљи није развијено ово осигурање и спорови нису тако чести, али се може очекивати да ће се са променама које нас очекују неминовно развијати као редовна појава у свакој професионалној делатности.

Осигурање професионалне одговорности је по правилу добровољно осигурање. У неким земљама за неке професије предвиђено је обавезно осигурање. Тако, на пример, у Француској постоји низ обавезних осигурања грађанске одговорности услед обављања професионалне делатности.⁵²⁾

49. ЗОРР, чл. 33. ст. 9.

50. ЗОРР, чл. 33. ст. 3.

51. ЗОРР, чл. 33. ст. 5.

52. В. М. Пак, "Двосмјеруко осигурање ризика грађанске одговорности и сукоб закона", у Ревизија за право осигурања, бр. 2, 2002, стр. 6.

Због грешака у свом професионалном раду, ревизори (и друга лица која обављају професионалну делатност) могу бити подвргнути следећим врстама одговорности: кривичној, грађанској, дисциплинској и етичкој. У начелу, нити једна од тих врста одговорности не условљава другу, јер свака има властите услове и циљеве.⁵³⁾ Често се дешава да један погрешан поступак буде заједнички услов свих тих одговорности. Иако се утврђују у различитим поступцима и од стране различитих органа, оне једна другу не потискују. То је могуће зато што су им санкције неједнаке и што се међусобно допуњују.

Питање одговорности ревизора (а то се подједнако односи и на вршиоце других делатности) отвара питање одређења природе његове обавезе. Да ли је обавеза ревизора да изврши ревизију рачуноводствених исказа облигација средства или облигација циља? Другим речима, да ли он гарантује да ће његов налаз и мишљење бити одређеног квалитета? Одговор на постављано питање биће различит у зависности од тога како се одреди карактер његове обавезе. Пре него се покуша дати одговор на постављено питање, пожељно је указати у чему је разлика између поменутих врста облигација. *Облигације резултата* ("*obligations du résultat*") су такве облигације код којих се извршењем престације постиже резултат (циљ) ради кога је облигација настала.⁵⁴⁾ При том је тај циљ тачно одређен и дужник је испунио своју обавезу када оствари тај циљ. Али, ако се тај циљ извршењем дужникове обавезе не оствари, сматра се да облигација није испуњена и поверилац ће, да би постао поверилац накнаде штете, морати само да докаже да се тај циљ није испунио. За разлику од облигација циља, *облигације средстава* ("*obligations du moyen*") су такве облигације код којих се извршењем престације не мора постићи и крајњи резултат за повериоца.⁵⁵⁾ Дужник се, наиме, обавезује да изврши одређену радњу са дужном пажњом која произлази из одговарајућег стандарда, али неће бити одговоран за штету ако се предузетом радњом за повериоца није остварио резултат посла. Разлике у концепцији поменутих облигација повлаче примену различитих правила у погледу претпоставке одговорности за штету насталу неизвршењем уговорне обавезе. Док код облигација циља, дужник одговара ако није постигнут циљ ради кога је и заснован облигациони однос, дотле дужник облигације средства одговара само ако се докаже да није поступао са потребном брижљивошћу и марљивошћу приликом извршења обавезе.

Када је реч о ревизору и обавези коју он преузима на основу уговора о ревизији, то је облигација средства.⁵⁶⁾ Он се обавезује да ревизију изврши стручно и про-

53. В. Ј. Радишић, *Професионална одговорност медицинских посленика*, Институт друштвених наука у Београду, Центар за правна и политиколошка истраживања, Београд, 1986, стр. 81.

54. В. С. Перовић, *Облигационо право, књига прва, седмо издање*, Службени лист СРЈ, Београд, 1990, стр. 90.

55. В. С. Перовић, *op. cit.*, стр. 91.

56. То је став и Касационог суда Француске: "*L'expert-comptable est débiteur d'une obligation de moyen, ce qui implique que sa responsabilité professionnelle ne sera engagée qu'à la condition que la preuve de ses fautes soit rapportée*", Bulletin de la Cour, 1996-1-455.

фесионално, тј. *lege artis*. Што се тиче одговорности ревизора, потребно је нагласити да је реч о облику професионалне одговорности. Претпоставка те одговорности је поступање *contra legem artis*, тј. противно правилима струке. Уштено говорећи, ревизор може одговарати зато што се у свом раду не придржава правила своје струке. Професионална одговорност обухвата још и одговорност адвоката, лекара, инжењера, и сл. То је одговорност вршилаца слободних занимања и лица у сличној позицији, за стандард своје професије. Потреба да и ревизори, као и припадници осталих занимања, буду одговорни за свој рад, не подлеже данас никаквој сумњи правника, јер свака делатност мора бити повргнута правној контроли.⁵⁷⁾ У погледу правне природе грађанске одговорности ревизора, може се направити аналогија са истом одговорношћу медицинских посленика. О томе не постоји сагласност ни у домаћој ни у страниј литератури. По једнима, грађанска одговорност медицинских посленика има искључиво неуговорни (деликтни) карактер; по другима је она уговорне природе; а по трећима може бити и уговорна и неуговорна.⁵⁸⁾ Имајући у виду правила која важе за одговорност медицинских посленика, чини се најприхватљивијим одређење које говори у прилог неуговорне или "деликтне" природе грађанске одговорности истих. Полазећи од тога да је и обавеза лекара, као и обавеза ревизора, пример облигације средства, може се опирати у прилог неуговорне природе одговорности ревизора. Ревизор се, наиме, обавезује да ревизију изврши у складу са правилима своје струке и њеним неизвршењем крши се не само уговорна обавеза, већ и једна општија обавеза *-neminem laedere*. Ту обавезу ЗОО експлицитно утврђује: "Свако је дужан да се уздржи од поступка којим се може другом проузроковати штета".⁵⁹⁾ На ову забрану надовезује се и општа деликтна норма: "Ко другоме проузрокује штету дужан је да је надокнади, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице".⁶⁰⁾

Обавеза ревизора да се осигура повезана је са могућношћу настанка његове имовинске одговорности. Она подразумева дужност накнаде штете проузроковане непрописним или неправилним обављањем ревизије. Треба нагласити да се, при том, појам дужне пажње строжије цени код облигација средстава коју преузимају лица одређене струке. Тада се појам дужне пажње цени по правилима те струке, а не према мерилу просечно пажљивог човека.⁶¹⁾ Принцип кривице, у смислу понашања које није усаглашено са објективно типизираним професионалним стандардом, подесан је и довољан за одговорност ревизора. Од ревизора се, наиме, очекује и захтева поступање са професионалном (стручном) пажњом. Та пажња подразумева захтев да се професионалне дужности извршавају са прикладном и разумном пажњом. У нашем праву се, на основу ЗОО, захтева да свако покаже објективно потребну опрезност, не само ону која одговара његовим индивидуал-

57. В. Ј. Радишић, *op. cit.*, стр. 79 и след.

58. В. Ј. Радишић, *op. cit.*, стр. 101-106.

59. ЗОО, чл. 16.

60. ЗОО, чл. 154. ст. 1.

61. В. С. Перовић, *op. cit.*; стр. 93.

ним способностима. Одредба ЗОО⁶²⁾, која је за ову проблематику *scades materiae*, гласи:

- "Учесник у облигационом односу дужан је да у извршавању своје обавезе поступа са пажњом која се у правном промету захтева у одговарајућој врсти облигационих односа (пажња доброг привредника, односно пажња доброг домаћина).

- Учесник у облигационом односу дужан је да у извршавању обавезе из своје професионалне делатности поступа с повећаном пажњом, према правилима струке и обичајима (пажња доброг стручњака)".

За понашање ревизора релевантан је став други поменутог члана. За разлику од ранијег права које је као мерило дужне пажње прихватало пажњу *просечног стручњака*, ЗОО захтева пажњу *доброг стручњака*.

Међутим, постојање овакве обавезе не гарантује да ће ревизија у сваком конкретном случају бити извршена *lege artis*. У неким ситуацијама, услед недовољне пажње ревизора приликом обављања поверене делатности може наступити штета за онога ко је ангажовао ревизора. У таквим ситуацијама, постоји обавеза накнаде претрпљене штете. Ради ефикасније заштите потенцијално оштећених лица, уводи се обавезно осигурање ревизора од одговорности за штету која може настати израженим мишљењем ревизора. Овакав вид осигурања и нарочито његова обавезност могу се оправдати улогом коју ревизори имају и чињеницом да акционари хтели не-хтели морају да се поуздају у њихов извештај због немогућности да на други начин контролишу рад управе компаније. Уз то, нестручно обављаном ревизијом могу бити оштећени и чланови управе привредног друштва (јер се извештајем ревизора даје и оцена рада управе) и купци хартија од вредности које емитује привредно друштво које има налаз овлашћеног ревизора. С обзиром на број потенцијално оштећених лица, сасвим је оправдано увођење овакве обавезе ревизора. Будући да је реч о имовинској одговорности, потребно је поред кривице утврдити и каузалну везу између кривице и настале штете, према општим правилима облигационог права.

На основу свега изложеног може се дати **дефиниција обавезног осигурања ревизора од одговорности**: то је законом или уговором уређен скуп односа између осигураваача, који на основу примљених премија преузима имовинске последице које могу настати израженим мишљењем овлашћеног ревизора садржаног у извештају о обављеној ревизији; предузећа за ревизију, које се путем осигурања ослобађа последица евентуалне грађанскоправне одговорности која може настати израженим мишљењем; и трећег оштећеног лица, које се у том случају може обратити за накнаду штете директно осигураваачу.⁶³⁾

62. ЗОО, чл. 18.

63. Дефиниција је преузета од П. Шулерића: *Осигурање од грађанске одговорности...*, стр. 50.

4. 3. Обавезе уговорних страна

4. 3. 1. Обавезе осигуравача

Имајући у виду класификацију обавеза уговорних страна на обавезе у моменту закључења уговора, током трајања уговора и у моменту наступања осигураног случаја, биће само набројане обавезе истих уз посебно иштицање садржине само неких обавеза.

Када је реч о обавезама осигуравача у моменту закључења уговора, ваља посебно истаћи његову обавезу прихватања понуде осигураника. Оваква обавеза осигуравача, која представља ограничење његове слободе уговарања, објашњава се облигаторним карактером осигурања од одговорности ревизора. Наме, обавези предузећа које обавља ревизију да закључи уговор о осигурању корелативна је обавеза осигуравача који се бави односном врстом осигурања да прихвати понуду предузећа за ревизију за закључење оваквог уговора, која не одступа од услова под којима осигуравајућа организација врши осигурање. Стога, ЗОИЛ предвиђа: ' 'Организација за осигурање која се бави обавезним осигурањем дужна је да закључује уговоре о обавезном осигурању под условима под којима обавља то осигурање ' '.⁶⁴⁾ Друга обавеза осигуравача у моменту закључења уговора је обавештавање осигураника о условима осигурања и предаја тих услова, јер ' 'општи услови обавезују уговорну страну ако су јој били познати или морали бити познати у часу закључења уговора ' '.⁶⁵⁾

Током трајања уговора о осигурању осигуравач је дужан да ствара резерве осигурања, да спроводи мере превенције и репресије и обавља радње у вези са полисом.

Наступањем осигураног случаја настаје најважнија обавеза осигуравача а то је обавеза исплате накнаде из осигурања. Како се осигурање ревизора од одговорности сврстава у ширу целину имовинских осигурања, то начело обештећења захтева да накнада буде ограничена висином проузроковане штете и висином суме осигурања.

4. 3. 2. Обавезе осигураника (предузећа за ревизију)

Иако је осигурање које анализирамо обавезно, оно не настаје *ex lege* већ на основу уговора. Закључује се уговор о осигурању између лица које је на основу закона обавезано на закључење уговора ради обезбеђења заштите од одређеног ризика и осигуравача који тај ризик покрива. У вези са обавезом закључења уговора о осигурању од одговорности, мора се скренути пажња на непоштовање закона од стране ревизорских кућа. Иако ЗОРР на недвосмислени начин предвиђа обавезу предузећа за ревизију да се осигура од одговорности, у пракси то није случај. Ревизорске куће не поступају у складу са законом, оне обављају ревизију иако нису обезбедиле покриће за штету коју би могле нанети вршењем ревизије. Оваква

64. ЗИОЛ, чл. 75. ст. 3.

65. ЗОО, чл. 142. ст. 3.

пракса ревизорских кућа мора бити санкционисана не само из чисто легалистичких разлога, већ и зато што непридржавање закона од стране ревизорских кућа спречава остваривање добити осигураваача који би вршио осигурање поменутих ревизорских кућа од одговорности, а тиме ствара и велике губитке за привреду земље. Друга обавеза је пријављивање околности од значаја за процену ризика.

Предузеће за ревизију је дужно да током трајања уговора о осигурању плаћа премије осигураваачу, обавештава осигураваача о променама ризика и спречава наступање осигураног случаја. Интересантно је анализирати последњу обавезу осигураника. Она подразумева предузимање ⁶⁶ прописаних, уговорених и свих осталих мера потребних да се спречи наступање осигураног случаја ⁶⁶. Када је реч о предузећу које се бави ревизијом, то подразумева вршење ревизије *lege artis*. С обзиром да је реч о стручњаку, захтева се појачана пажња (пажња доброг привредника о чему је већ било речи).

Када наступи осигурани случај, осигураник је дужан да обавести осигураваача о наступању истог. Рок у коме је дужан то да учини (када се ради о имовинским осигурањима) је одмах, а најкасније у року од три дана од дана сазнања.

4. 4. Осигурани случај

У погледу одређења осигураног случаја у осигурању од одговорности не постоји сагласност. Чињеница да закони не дефинишу осигурани случај отежава ситуацију. Битно је детерминисати тај моменат, јер начин на који ће бити одређен има велике практичне импликације (за тај моменат се везује настанак најважније обавезе осигураваача-обавезе исплате накнаде из осигурања, али и низ обавеза осигураника о којима је већ било речи; ваљаност потраживања осигураника се одређује према томе да ли је осигурани случај наступио у време трајања осигурања; по некима од тог момента почиње тећи рок застарелости тужбе осигураника према осигураваачу, итд). Према мишљењу које преовладава у нашој теорији и које кореспондира са општим условима осигурања, осигурани случај у осигурању од одговорности је штетни догађај на основу кога би могао бити истакнут одштетни захтев против осигураног лица.

Поставља се питање шта је осигурани случај у осигурању ревизора од одговорности? Полазећи од наведене дефиниције и имајући у виду одредбу ЗОРП према којој је предузеће за ревизију дужно да се осигура од одговорности најкасније до момента давања мишљења правном лицу, чини се да би то могао бити моменат достављања извештаја о извршеној ревизији предузећу, кориснику услуга овлашћеног ревизора. Овакав начин одређења осигураног случаја у разматраној врсти осигурања аргуменујемо чињеницом да пре достављања извештаја предузећу оно не може знати до каквих је резултата овлашћени ревизор дошао и самим тим не може предузимати нити какве акте који би му могли проузроковати штету, а који су у узрочној вези са извештајем о ревизији.

66. ЗОО, чл. 926. ст. 1.

4. 5. Положај *шрећеџ ошћећеноџ лица*

Уколико је успостављана обавеза осигурања од одговорности на страни ревизора, ако наступи осигурани случај, тј. ако ревизор израженим мишљењем садржаним у извештају о ревизији проузрокује штету предузећу које га је ангажовало и тиме постане дужник накнаде штете, оштећени се за накнаду претрпљене штете може обратити како свом штетнику (осигуранику), тако и осигуравајућем друштву. Оштећеном лицу је, дакле, признато право директне тужбе према осигуравачу (*direct right of action, action direct du lésé à l'égard de l'assureur*). Пре него се истакне значај директне тужбе и користи које пружа, потребно је нагласити да на страни оштећеног лица постоји право избора лица коме ће се обратити за реализацију одштетног захтева. У нашем позитивном праву не постоје ограничења у погледу редоследа подношења тужбених захтева, нити процесна ограничања при самом истицању директне тужбе. Оштећеном који је поднео директну тужбу против осигуравача (без покушаја вансудског решења спора) се, према ставу судске праксе, не може истаћи приговор преурањености тужбе. Сасвим је друго питање коме ће се у пракси оштећени чешће обраћати (то је без сумње осигуравач).

Значај директне тужбе је вишеструк. Њоме је, најпре, обезбеђена већа сигурност наплате потраживања накнаде штете оштећеном лицу јер оно добија солвентног дужника. Осим тога, поступак накнаде штете се знатно упрошћава, уклања се опасност злонамерних споразума осигуравача и осигураника на штету оштећеног лица. Има мишљења да и психолошки разлози на страни оштећеног говоре у прилог прихватања директне тужбе: он је у неким случајевима у родбинским или пријатељским односима са штетником што му онемогућава вођење парнице против њега. Све те тешкоће отклања директна тужба.⁶⁷⁾

Ако оштећени процени да има веће изгледе да накнаду штете добије од осигуравача и подигне директну тужбу, он не може бити изложен приговорима који могу бити истакнути против осигураника-штетника. Такво решење је у складу са природом директне тужбе, која представља лично право оштећеног лица које настаје у моменту настанка штете. Оно у моменту свог настанка претпоставља постојање пуноважног уговора о осигурању. Међутим, од тог момента оно се одваја од уговора и постаје самостално.⁶⁸⁾ У супротном, сврха директне тужбе би била изиграна.

Осигуравач може преузети обавезу која је по својој природи облигација циља. У таквој ситуацији, обавеза осигурања од одговорности нема толики значај, јер је оштећени довољно заштићен применом правила која важе за поменуту врсту облигација. Иначе, то да ли је реч о обавези резултата или обавези средства, не може се увек лако утврдити, али у сваком случају треба имати у виду да је реч о професионалцу и да се од њега захтева појачана пажња и одговорност.⁶⁹⁾

67. В. П. Шулејић, *Осигурање од грађанске одговорности...*, стр. 122.

68. В. П. Шулејић, *op. cit.*, стр. 140.

69. В. М. Васиљевић, *op. cit.*, стр. 302.

5. Уместо закључка

Разматрањем проблематике обавезног осигурања од одговорности ревизора дошли смо до следећих запажања:

1. увођење обавезе да се закључи осигурање од одговорности ревизора изузетно је значајно, како ради заштите самог ревизора и спречавања да услед евентуалне накнаде штете изазване његовом делатношћу дође до његове пропасти, тако и ради заштите интереса привредног друштва које је ангажовало ревизора и обезбеђења солвентног дужника. Увођење обавезног осигурања од професионалне одговорности услов је опстанка на тржишту и имовинске сигурности. С обзиром на фундаменталне промене које предстоје његово увођење може значити подстицај функционисању тржишног механизма;

2. увођење обавезног осигурања од одговорности има посебно оправдање уколико се има у виду карактер обавезе ревизора, која је у највећем броју случајева, облигација средства, што чини знатно отежаним положај лица које претрпи штету;

3. иако позитивно право предвиђа обавезу ревизора да се осигура од одговорности за штету коју може проузроковати мишљењем овлашћеног ревизора на јасан и недвосмислен начин, у пракси то није случај. Ревизорске куће не закључују уговор о осигурању иако их закон на то обавезује. Ради спречавања даљег кршења закона, требало би *de lege ferenda* предвидети орган или тело задужено за спровођење надзора над испуњавањем ове обавезе од стране ревизорских кућа. Ово се чини утолико више оправданим уколико се има у виду значај делатности ревизора за обезбеђење транспарентности у раду привредних друштава и значај осигурања за достизање већег степена привредног развитка једне државе;

4. *de lege ferenda* требало би прецизније уредити однос који настаје обавезним осигурањем од одговорности ревизора, а нарочито могућност директног обраћања трећег оштећеног лица осигуравачу који је преузео обавезно осигурање од одговорности.

Nataša Petrović,
LL.M Candidate,
University of Belgrade, School of Law

AUDITOR'S LIABILITY INSURANCE

Summary

Auditor's liability insurance as a form of compulsory liability insurance is new institution of our legal system. Is introduction of auditor's liability insurance result of positive experiences during application of old statute or is question about taking institution from comparative law? How widely is this solution spread in foreign legal systems? Has legislator made right move by prescribing obligation on the part of auditor to conclude liabi-

lity insurance contract? Is it possible to get this obligation into existing insurance system and exercise of auditor activity? All those questions are the object of the analysis. As sources that relate relevant problems were limited, analysis is made having in mind fundamental characteristics of liability insurance and, especially, of compulsory liability insurance. Institution of auditor that our legal system knows recently is considered from the aspect of his relevance to company and consequences that could be caused by auditor's activity for dealing of company. It is also pointed out to positive effects of introduction of obligation to conclude liability insurance contract. Those positive effects can be noticed on the part of auditor and on the part of potential damaged person. Analysis of relevant provision of the statute is also made de lege ferenda.

Key words: *auditor, compulsory liability insurance, auditor's finding and opinion, damaged person.*